

**Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission**

LEAVING CERTIFICATE EXAMINATION, 2009

SLOVAKIAN

HIGHER LEVEL

**Wednesday, 17th June
Morning 9.30 a.m. – 12.30 p.m.**

SLOVENSKÝ JAZYK

Celkové hodnotenie [100 bodov]

Prečítajte si pozorne celý text a odpovedajte na otázky vo všetkých troch častiach. Odpovede napíšte po slovensky vlastnými slovami na základe predloženého textu.

Voda naša každodenná

1. Naša planéta je z dvoch tretín samá voda. Žiaľ, len jedno percento z nej sa dá piť. V Európe máme obrovskú výhodu, že nám jej osud nadelil dostatok na to, aby sme mohli hýriť. Väčšinou nám ani na um nezide, aká je vzácna a ohrozená.

2. Obyčajná voda - slaná, sladká. Pokrýva viac ako 2 tretiny povrchu Zeme. Napriek tomu sa neujde každému rovnako. Zdroje sladkej vody sú rozložené veľmi nespravodlivo. So sladkou vodou vhodnou na pitie je to z globálneho hľadiska naozaj zúfalé. A to ešte osemdesiatšesť percent z nej nie je priamo prístupných, pretože sú zmrazené v ľadovcoch a horských ľadových čiapkach. Ďalším výdatným zdrojom sú podzemné zdroje. Menej ako jednu stotinu percenta tvorí voda v jazerách, riekach a prameňoch. Ďalšie číslo, ktoré prekvapí: viac ako 4-tisíc kubických kilometrov vody. Toľko ľudia ročne vyčerpajú z riek a jazier a ostatných dostupných zdrojov. Napriek tomu približne jedna miliarda ľudí nemá prístup k tejto pre život nevyhnutnej substancii. Žijú v nevyhovujúcich podmienkach. Podľa OSN zomrie v dôsledku používania hygienicky nevhodnej vody ročne až 5 miliónov ľudí. V chudobných krajinách je zlá voda zodpovedná až za tretinu úmrtí.

3. Voda je doslova nenahraditeľnou podmienkou na akýkoľvek život. Telá rastlín a živočíchov jej často obsahujú viac ako sedemdesiatpäť percent. Len telo človeka je celkom isto na šesťdesiat percent obyčajná voda. Ak z tohto množstva stratíme len jedno percento, pociťujeme smäd. Pri päťpercentnej strate vody už dostávame slabé teploty. Pri ôsmich percentách nám prestávajú fungovať obličky a pri desaťpercentnej strate sa k nim pridávajú aj svaly. Dvadsaťpercentná strata je istá smrť. Odporúčanie lekárov, že by sme jej mali denne vypiť jeden a pol až dva a pol litra a v horúcich letných dňoch až štyri litre, nie je len ich mudrlantstvo, ale fakt, pri ktorom ide o život. Stačí stratiť tri litre vody a naše správanie sa začne výrazne meniť. Sme v nepohode, unavení, malátni, bolí nás hlava... Nedostatok vody na človeku často vidno aj na prvý pohľad: Stráca farbu... Len tie bunky pokožky, ktoré majú dostatočnú zásobu vody, sú schopné fungovať a obmieňať sa. Stačí tak málo - dodržiavať pitný režim.

4. Voda je nositeľom informácií a je ich súčasťou. Na Zemi nám voda odnikiaľ nepribúda a ani neubúda. Máme stále tú istú v rôznych formách a skupenstvách. Za posledných sto rokov sme ju však dokázali priemyselne znečistiť tak, že začíname mať problémy s jej kvalitou a dostatkom. Spotreba vody vo vyspelom svete klesá. Je to tak aj na Slovensku. Nesúvisí to len so zvýšením jej ceny. Slováci začínajú myslieť ekonomicky aj ekologicky. Prudko klesá spotreba najmä v domácnostiach, k čomu prispievajú nové technológie, ako sú napríklad úsporné pákové batérie, regulátory tlaku a podobne.

5. Kto má peniaze, môže si vodu dovoliť. Napríklad hlavné mesto Saudskej Arábie Rijád získava vodu z podzemnej zásobárne asi 170 kilometrov od hlavného mesta a ďalší vodovod privádza vodu z továrne na odsolovanie morskej vody vzdialenej 180 kilometrov. Krajina, ktorá mala v minulosti veľkú núdzu o vodu, si ju vďaka moderným technológiám dokázala kúpiť. Ostatné krajiny Arabského polostrova sú na tom podobne. Napríklad Omán sa hrdí fontánami a umelými vodopádmi pri hlavných cestných ťahoch. Obyčajná voda je tu symbolom prepychu a národnej hrdosti. Vo vyspelých krajinách pripadá na jedného dospelého človeka až päťsto litrov použitej vody denne. V rozvojových krajinách je to sotva dvadsať litrov. Tam, kde vody niet, panuje sucho. Zvieratá a ľudia v týchto oblastiach vedú neustály boj o život. Voda je na Zemi rozdelená veľmi nespravodlivo.

6. Kým rozvojové krajiny použijú až osemdesiat percent spotrebovanej vody v poľnohospodárstve, bohaté krajiny si môžu dovoliť väčšinu minúť v priemysle. Na výrobu jedného auta jej minieme približne 38 miliónov litrov. Výroba tony novinového papiera „vypije“ 180-tisíc litrov. Firmy vodou chladia aj stroje. Najviac jej však spotrebujú tepelné elektrárne. Elektrina je „najsmädnejšia“. Moderné elektrárne však dokážu aj pomôcť. Opäť je to vec peňazí a použitia najmodernejších technológií. Pozrime na Arabský polostrov, kde je možné všetko. Zvlášť, keď ide o vodu, ktorá je tu nad zlato. Spojené arabské emiráty sú závislé od odsolovania morskej vody. Elektrárňou Al Taweelah navyše produkuje pitnú vodu. V šestnástich odsolovacích komorách, ktoré využívajú zvyškové teplo z elektrárne, sa jej denne vyrobí 230 miliónov litrov, čo je jedna desatina potreby vody pre celú krajinu. Stojí to však veľa peňazí.

7. Kvalita vody je pre naše zdravie rozhodujúca. S vodou bojujeme o život. O jeho kvalitu. Ak je znečistená, zabíja nás. Smrť nám môže spôsobiť aj jej množstvo. Vlna cunami alebo povodeň nie je tiež nič viac ako voda. Voda, voda, samá voda...

TOMÁŠ FUK

ČASŤ I: **(30 bodov)**

1. Vysvetlite vlastnými slovami výrazy: **(5 x 1 bod)**

- a) horské ľadové čiapky (odsek 2)
- b) mudrlantstvo (odsek 3)
- c) pitný režim (odsek 3)
- d) odsolovanie (odsek 5)
- e) voda, ktorá je tu nad zlato (odsek 6)

2. Vysvetlite, ako priemysel „pije“ vodu. (odsek 6) **(5 bodov)**

3. Ako sa prejavuje nedostatok vody u človeka? (odsek 3) **(5 bodov)**

4. Komentujte: „Voda je na Zemi rozdelená veľmi nespravodlivo.“ (odsek 5) **(5 bodov)**

5. Komentujte: „Kto má peniaze, môže si vodu dovoliť.“ (odsek 5) **(5 bodov)**

6. Prečo je voda vzácna a ohrozená? **(5 bodov)**

ČASŤ II

(30 bodov)

Napíšte **komentár** (najmenej 100 slov) na tému:

Voda – priateľ a nepriateľ

ČASŤ III

(40 bodov)

Napíšte **esej** (asi 300 slov) na jednu z dvoch nasledovných tém:

1. téma:

Voda, čo ma drží nad vodou

alebo

2. téma:

Iba ťažkosti môžu odhaliť to najlepšie v nás